

Vad är sant i historien?

Av Sven-Göran Fransson, styrelseledamot i Heidenstamsällskapet

I boken *Tankar och Utkast* skriver Heidenstam följande: "Det historiska är vad var ny professor i historia för fram som en annan synpunkt än hans företrädare. Svensk historia är en samling oupphörligt föränderliga tycken och påståenden av professorer och poeter. Medeltiden var något så helt annorlunda än tiderna nu att vi alls inte kunna se den som den verkligen var".

I slutet av *Folkungaträdet* beskriver han dramatiskt den sjuke, döende Magnus Ladulås i borgen Näs, Visingsö i Vättern. Hans grav färdigställdes i Riddarholmskyrkan, Stockholm. I boken *Berättelser och fejder* finns en beskrivning av Heidenstam om sina upplevelser i samband med gravöppningar i nämnda kyrka. Han skriver "Underligt var det att hålla i mina händer huvudskålen av en man, om vilken jag suttit och fantiserat och skrivit så många kvällar vid Vätterns plask." Dagen innan hade han bevittnat öppnandet av Karl XII:s sarkofag, "Lätta molnskuggor gled genom koret, men då och då strömmade från de gröna fönsterrutorna en flod av ljus över huvudskålen och den bekransade hjässan." Detta ögonblick har han avbildat i en liten målning som hänger i arbetsrummet på Övralid, strax norr om Motala, enligt bifogad bild (vänligen tillhandahållen av Övralids intendent P-G Andersson).

Innan jag fortsätter med huvudtemat finns en intressant parallell till en berömd italiensk konstnär nämligen Masaccio, verksam under 1400-talet. Heidenstam reflekterar över kvarlevorna i Riddarholmskyrkans olika gravkor: "Handen, broder! Den är skör och svag och min är stark, men i morgon är den som din". I kyrkan Santa Maria Novella i Florens finns fresken Holy Trinity av Masaccio. Den avbildar dels ett Kristusmotiv med korrekt centralperspektiv och dels ett memento mori som översatt betyder "Jag var det du är och vad jag är skall du bli" och föreställer Adams grav.

Kände manne Heidenstam till denna målning och dess inskription från någon av sina resor på kontinenten?

Nu tillbaka till grundtemat om historiska kvarlevor. Anatomen CM Fürst utgav 1920 boken *När de döda vittna*, en utförlig analys av skelettdelarna i Magnus Ladulås grav i Riddarholmskyrkan. Ett av skeletten identifierar han som Magnus Ladulås bl a enligt fynd som tyder på sjukdom i hjärta eller lungor avspeglad i skelettet. Han citerar även Heidenstam som beskrev den sjuklige regenten. År 1997 utgav arkeologerna O Kyhlberg och T Ahlström boken *"Gånget ur min hand", Riddarholmskyrkans stiftargravar*. Här beskrivs en ingående omtolkning av skelettets identifiering enligt nya arkeologiska analysmetoder. Skelettet av den sjuke kungen får då en helt annan persons identitet. Efter ytterligare gravöppning och DNA-analys finns nu inte Magnus Ladulås över huvud taget i "sin" grav, möjligen i ett ytterligare intilliggande utrymme som ännu inte är utgrävt.

Samma omtumlande resultat har skett beträffande den heliga Birgittas relikvilar vilka även dessa består av skelettdelar från flera olika personer varav ingen rimligen överensstämmer med helgonet. Bakgrunden till den sedermera oriktiga analysen beskrivs populärhistoriskt av anatomen CH Hjortsjö i hans bok *Stoftet och människan* och en, till författarens försvar, försiktig tolkning. Beträffande Karl XII och hans kvarlevor är ju sanningen däremot mer uppenbar. Det är lätt att i efterhand raljera över och döma äldre uppfattningar. Detta måste dock balanseras mot att sätta tidigare "fakta" i sitt rätta historiska sammanhang, inte enbart i dagens ljus. I framtiden kommer man sannolikt att le åt och kritisera delar av det vi uppfattar som dagens sanning.

Jakten på absolut historisk sanning är tydligen ett rörligt mål!

Linköping 2018